

Lausunto

10.10.2022

Asia: VN/16752/2022

Hallituksen esitysluonnos hyvinvointialueiden rahoituksesta annetun lain muuttamisesta (yliopistosairaalalisä ja siirtymätasauksen muutokset)

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Yliopistosairaalalisä ja sen kohdentamisperuste

Nyt esitetyssä hyvinvointialueiden rahoituslain muutoksessa ehdotetaan lisättäväksi erillinen määräytymistekijä eli yliopistosairaalalisä. Muutosta voidaan pitää erittäin kannatettavana ja välttämättömänä ja määräytymistekijän suuruus tulisi asettaa erityistehtävistä aiheutuvien kustannusten tasolle. Yliopistosairaalalisän tasoksi ehdotetaan 1,1 – 1,8 prosenttia sosiaali- ja terveydenhuollon rahoituksesta (230 – 370 milj. euroa), mikä selkeästi aliarvioi kustannusten tosiasiallista suuruutta. Yliopistolliset sairaalat ovat erillisessä selvityksessään arvioineet ylimääräisten kustannusten olevan vuositasolla yhteensä noin 600 milj euroa. Ylimääräiset kustannukset tulisi huomioida täysimääräisesti.

Esitysluonnoksessa on esitetty kolme vaihtoehtoista tapaa yliopistosairaalalisän kohdentamismalliksi. 1) Hyvinvointialueen väestömäärään perustuva, 2) Yhteistyöalueen väestömäärään perustuva ja 3) sekä hyvinvointialueen että yhteistyöalueen väestömäärään perustuva kohdentamistapa (50/50). Eri tavalla muodostettu väestömäärä ei sinänsä kuvaa suoraan kustannusten aiheutumista. Ymmärrämme kuitenkin tarpeen pitää kriteeri yksinkertaisena. Esitetyistä vaihtoehtoista yhteistyöalueen väestömäärän perusteella kohdennettua mallia voidaan pitää parhaana. Malli kohdentaisi yliopistosairaalalisän tasa-arvoisesti yliopistollista sairaalaa ylläpitävien alueiden kesken eikä muut olosuhdetekijät vaikuttaisi sen jakautumiseen. Malli vastaa myös sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain (612/2021) 5 luvun mukaista yhteistyöaluetta ja sen puitteissa tehtävää yhteistyötä. Näin ollen yhteistyöalueen väestömäärään perustuva kohdentamismalli vastaa parhaiten määräytymistekijän säätämistarkoitusta.

Siirtymätasauksen vaikutus yliopistosairaalalisään

Yliopistosairaalalisä rahoituskriteerinä on välttämätön. Yliopistosairaalalisän kiinnittäminen osaksi yleiskatteista rahoitusta viivästyttää kuitenkin merkittävästi sen kohdentumista hyvinvointialueille rahoituslakiin sisältyvän siirtymätasauksen vaikutuksen vuoksi. Tämä heikentää yliopistollisia sairaaloita ylläpitävien hyvinvointialueiden kykyä ylläpitää sen erityistehtäviä. Rahoituslakia tulisi edelleen kehittää tältä osin tai vaihtoehtoisesti etsiä muita nopeampia malleja kohdentaa rahoitus näille hyvinvointialueille.

Siirtymätasausjärjestelmän ja muut rahoituslain kehittämistarpeet

Siirtymätasausjärjestelmä ja sen ensimmäisien vuosien merkittävä vaikutus on erityisen haasteellinen niille alueille, jossa hyvinvointialueen ottaessa järjestämisvastuun palvelujen saatavuudessa on jo olemassa olevia merkittäviä ongelmia ja alueille, joiden toiminnan ensimmäisille vuosille osuu samanaikaisesti väestön voimakas ikääntyminen ja siten voimakkaasti kasvava palvelujen tarve. Tosiasiallisesti alueiden palvelujen saatavuus ja laatu vaihtelevat lähtötilanteessa hyvin paljon ja myös se vaikuttaa, millainen siirtyvän toiminnan kustannuspohja on.

Hyvinvointialueiden rahoitusmallissa pyritään siihen, että lähtötilanteessa hyvinvointialueiden rahoitus vastaisi mahdollisimman hyvin kunnilta ja kuntayhtymiltä siirtyvän toiminnan kustannuspohjaa ja rahoitusmalli pohjautuu olennaisilta osin tarve- ja olosuhdetekijöihin. Näihin ja laissa määriteltyihin muihin tekijöihin pohjautuvaan yleiskatteiseen rahoitukseen siirrytään heti vuonna 2023 mutta ensimmäisinä vuosina rahoitusta tasataan erillisellä siirtymätasausjärjestelmällä, mikä hidastaa tarpeen mukaisen rahoituksen kohdentumista oikea-aikaisesti eikä huomioi tosiasiallisesti alueiden hyvin erilaisia olosuhteita.

Hyvinvointialueet ovat hyvin erilaisia myös rakenteellisilta lähtötilanteiltaan. Varsinais-Suomen hyvinvointialue muodostuu 34 sosiaali- ja terveydenhuollon ja pelastustoiminnan luovuttavasta kunnan ja kuntayhtymän toiminnasta ja toiminnan ensimmäisille vuosille aiheutuu siten poikkeuksellisen suuret muutuskustannukset. Muutuskustannukset tulee kattaa yleiskatteisella rahoituksella, jonka tarpeen mukaista kasvua rajoitetaan siirtymätasausjärjestelmällä. Vuoden 2022 kuntien tilinpäätöstiedot otetaan huomioon vasta vuoden 2024 rahoitusta määrittäessä. Rahoitusmalli yhdistettynä hyvinvointialueilta edellytettävään laki hyvinvointialueesta §115 mukaiseen poikkeuksellisen tiukkaan talouden tasapainotusveloitteeseen eivät tue riittävästi hyvinvointialueen pitkäjänteistä taloudenhallintaa, ennustettavuutta ja uudistuksen onnistunutta toimeenpanoa.

Nyt ehdotetussa mallissa siirtymätasausääntelyä esitetään tarkistettavaksi ainoastaan niissä tapauksissa, joissa laskennalliset kustannukset ovat toteutuneita kustannuksia pienemmät. Ehdotetussa mallissa erotus tasataan siirtymätasauksella (siirtymätasauslisäys) pysyvästi enintään -50 euroon asukasta kohden ja siirtymätasauksen porrastusta muutetaan vastaavasti. Siirtymätasausjärjestelmän kehittämistarpeita tulisi edelleen arvioida kokonaisuutena, kuten alun perin lainsäädännön valmistelun yhteydessä on todettu ja siten tulisi arvioida vastaavasti myös siirtymätasausvähennyksen toimivuutta. Vaihtoehtoisesti tulisi kartoittaa muutuskustannusten kattamista yleiskatteisen rahoituksen ulkopuolelta ja hyvinvointialueen talouden tasapainottamisveloitteelle asetettavaa siirtymäaika.

Pesonen Arja
Varsinais-Suomen hyvinvointialue